

**Marktzangers** als journalisten van de werkende klasse:

# Gezongen dagbladen niet meer te beluisteren

**Er was een tijd dat veel mensen in Vlaanderen naar de markt en de mis gingen, omdat ze wisten dat de marktzanger er zijn nieuwste gebeurtenis- of moordliederen kwam zingen. In die zin waren de straatzangers, lang voor er sprake was van internet of andere massamedia, de journalisten van hun generatie. Roger Hessel neemt ons mee terug in de tijd.**

Marktzangers in Vlaanderen: het was een traditie van honderden jaren. Zo vonden we sporen tot in 1539, van een Hasseltse liedjeszanger die veroordeeld werd omdat hij samen met zijn vrouw "onbehoorlyke en onhebbelyke liedekens" zong. De marktzangers zijn pas een halve eeuw geleden uit ons straatbeeld verdwenen. Toch zijn er nog weinig mensen die weten wie die zangers waren en hoe ze te werk gingen.

Hoe valt het te verklaren dat een eeuwenlange traditie ook zo rap een vergeten traditie is geworden? Heel eenvoudig: marktzangers kwamen voor 99,9 procent uit de lagere sociale klasse en ze zongen ook bijna uitsluitend voor mensen uit diezelfde klasse. Met andere woorden: zowel de zangers als hun toehoorders konden met moeite lezen of schrijven. Ze konden dus geen geschriften nalaten, en zij die dat wel konden, vertikten het om daarover te schrijven. Zij die zichzelf wat geleerder waanden, de zogeheten intellectuelen, vonden die marktzangers maar uitschot, dat zo rap mogelijk moest worden vergeten.

### Goddelijke voorzienigheid

Nochtans waren vooral de marktzangers, die met hun gebeurtenisliederen de actualiteit op de voet volgden, een niet geringe bron van informatie voor Jan of Marie Modaal. Zij waren de journalisten van de werkende klasse, hun repertoire was als het ware een gezongen dagblad.

Gerenommeerde zangers waren onder meer **Joseph Sadones** (actief tussen circa 1775 en 1810), **Henri Boddin** (actief tussen circa 1880 en 1914), **Alois Vanpeteghem** (actief tussen 1885 en 1930), **Achille Coppinolle**, **Frans Jacobs** en vooral **Lionel Bauwens**, alle drie actief in de periode tussen 1912 en 1949.

Dankzij het repertoire van de marktzangers zien we ook de evolutie van de interesses



*De liedjeszangers brachten informatie die in de toenmalige kranten nauwelijks aan bod kwam en gaven hun publiek zo wat het verlangde.*



*De traditie van de marktzangers is al eeuwen oud, niet alleen in Duitsland, zoals deze oude prent illustreert, maar ook in Vlaanderen waar al in 1539 sporen werden gevonden van de journalisten van de werkende klasse.*

van de man in de straat uit die tijd. Zo vinden we bij Sadones veel rampliederden en weinig moordliederen. We merken ook dat de goddelijke voorzienigheid in de liederen van Sadones - en dat geldt voor alle andere liedjeszangers uit die periode - nooit ver weg is. De toehoorders hadden daar blijkbaar behoefte aan en liedjeszangers gaven hun publiek altijd wat het verlangde.

---

*Aan het einde van de 19<sup>de</sup> eeuw was de godsdienstige inslag grotendeels uit de marktliederen verdwenen, na 1900 was daarvan zo goed als niets meer overgebleven.*

---

Alleen al door die marktliederen te volgen, zien we de evolutie van de secularisering van de bevolking. Aan het einde van de 19<sup>de</sup> eeuw was de godsdienstige inslag immers al grotendeels uit de marktliederen verdwenen, na 1900 was daarvan zo goed als niets meer overgebleven.

### Eerste Wereldoorlog

Henri Boddin was de marktzanger bij uitstek die voor de Eerste Wereldoorlog de liederen van **Boerke Waardich- ters** zong en verkocht in West-Maan-



**Alfons Goethals deed tussen 1912 en 1949 op een andere manier aan journalistiek: hij was vrijwel de enige marktzanger die in zijn liederen de Vlaamse kwestie bezong.**

deren. Waardichters, die eigenlijk **De Windt** heette, was opsteller van 't **Boerkensblad** in Stekene. Hij schreef uitsluitend actuele liederen zoals over de emigratie van de Vlamingen naar Guatemala en naar Amerika. Deze liederen hadden altijd een satirische inslag. Ook zijn **Belangrijk dichtstuk over de overname van Congo** was één brok satire waarin hij niet terugschrok voor enige kritiek op koning **Leopold II**.

Het was dankzij marktzanger Boddin dat de gewone man in de straat een kritische blik kreeg op bepaalde actuele zaken waarvan hij anders geen weet had.

Aloïs Vanpeteghem bezong als geen ander de naweeën van de Eerste Wereldoorlog. Hij had het niet zozeer over het frontgebeuren maar over de sociale chaos waar vooral de gewone mensen de dupe van waren. Na de oorlog werd al dat sociale onrecht door Vanpeteghem aan de kaak gesteld. Het woord protestlied was toen waarschijnlijk nog niet uitgevonden, maar de zanger nam in sommige van zijn liederen geen blad voor de mond. Zelf geeft hij nooit zijn mening maar hij kruipt steevast in de huid van anderen. Zo laat hij in zijn **Lied der invallieden** een gesneuvelde soldaat spreken vanuit zijn graf. Zo klinkt het refrein:

Voor wat hebben wij zo geleden  
 Voor wat hebben wij zo gestreden  
 Voor wat offerden wij met een heldenmoed  
 Ons jong leven en al ons bloed  
 Heeft men niet genoeg met ons lijken  
 Moeten vrouwe en kinderen bezwijken  
 Van hem die zijn bloed voor het  
 vaderland gaf  
 Sprak tot mij de stem uit het graf

### **De gewone man of vrouw had meer aan een gebrekkige liedtekst dan aan honderd boeken die geschreven waren in een vlekkeloos Nederlands.**

Met dergelijke aanklachten gaf Vanpeteghem zijn toehoorders de informatie die in de toenmalige kranten niet of nauwelijks aan bod kwam. Met dergelijke teksten bracht hij de mensen een bewustzijn bij.

Achille Coppenolle deed dan weer op een andere manier aan journalistiek. Hij was vrijwel de enige marktzanger die in zijn liederen de Vlaamse kwestie bezong. Marktzangers hielden zich liefst ver van netelige politieke berichtgeving, maar Coppenolle schrok er niet voor terug om in sommige liederen bijvoorbeeld de Franstalige bevelen aan de Vlaamse rekruten aan te klagen. Omdat dergelijke marktliederen zo schaars zijn, geven we daarvoor hierbij graag een paar voorbeelden:

#### **De Kreet der Vlaamsche Zonen**

Air: Klokke Roeland - Gedicht en gezongen door Achille Coppenolle

1. In menig land, een ware schand  
 Is 't geen verraad dan werd gelogen  
 legerstaf is reeds op draf  
 Zoo wordt men immer voort bedrogen  
 Al haat en nijd, ouders ten spijt  
 Brengt men onz' kind'ren weer ten strijd

#### **Refrein:**

Volk houdt u vrij, vlecht broederbanden  
 Zulks brengt welvaart in alle landen  
 Weg alle druk of dwingelandij  
 Dat Vlaamsche Belgen betrachten wij

2. Een jonge kracht, die stond op wacht  
 In zijn visioen was hij aan 't droomen  
 Of dacht weleer op 't huisje teer  
 Waar dat hij vroeger was geboren  
 't Schoon dorpje klein zag hij in schijn  
 Wijl hij 't kanon hoort aan zijn zij

3. Men wordt gewaar, 't is zonneklaar  
 Hoe zij ons trachten te verleiden  
 't Soldatenspel hangt in hun vel  
 Laten wij ons toch niet misleiden  
 Streeft naar het goed,  
 geen stroom van bloed  
 Dan wordt de zegepraal begroet

#### **Slotrefrein:**

Vrienden 't wordt tijd om ons te wreken  
 Laat u als Vlaming niet zoo verstenen  
 Werpen wij dus ons masker af  
 Een slecht bestuur verdient die straf

#### **De Leeuw bekommt 't Vlaamsch bevel**

Air: Framboise - Gezongen en verkocht door Achille Coppenolle

De tijd was aangekomen  
 dat ieder dienstbaar man  
 Vertrok en zonder schroomen,  
 om bij den troep te gaan  
 Men kwam in de kazerne, een man,  
 De Leeuw zijn naam  
 Die wou men kommandeeren  
 al in de Fransche taal

Ik die zal niet refuseeren  
 Als men mijn moedertaal  
 Gebruikt voor 't kommandeeren  
 Zoo sprak De Leeuw vooral  
 Want 'k ben in 't Vlaamsche geboren  
 En zal mijn dienste wel  
 Als goed soldaat volbrengen  
 Maar met geen Fransch bevel

Met alle moed doordrongen,  
 hij hield toch kras zijn woord  
 Zoo ging die Vlaamsche jongen  
 zijn Vlaamsche wegen voort  
 Een Leeuw kan men niet temmen  
 met enen "garde à vous"  
 En alle Waalsche stemmen  
 krijgen hem niet "debout"

Maar pas had hij gesproken,  
 men zei hem bars en bot  
 Gij krijgt op uwe knoken  
 en vliegt in het cachot  
 Is 't niet om te beschamen  
 dat men dit alles ziet  
 De taal van alle Vlamen,  
 die telt nog nievers niet

De Krijgsraad moest beslissen  
 in 't verre Luikerland  
 Gij kunt gemakkelijk gissen,  
 men heeft hem overmand  
 De Leeuw werd opgesloten  
 maar niet zijn ideaal  
 Hij riep steeds onverdroten,  
 Vivat Mijn Moedertaal

#### **FRAMBOISE**



## Achtergrond

### Marktzingers als journalisten

Misschien zullen sommige lezers zich ergeren aan de gebrekkige teksten van onze marktzingers. Vergeet echter niet dat de meeste van hen alleen een schoolgebouw van de buitenkant kenden. Wees echter van één ding overtuigd: de gewone man of vrouw had toen meer aan zo'n gebrekkige liedtekst dan aan honderd boeken die geschreven waren in een vlekkeloos Nederlands.

#### Scherpe tong

De absolute trekpleister als marktzanger, zeker na 1900, was zonder twijfel **Tamboer**, de eerder genoemde Lionel Bauwens uit Eeklo. Hij bespeelde zijn toehoorders zoals hij het wilde. Zijn scherpe tong was zijn handelsmerk, en al geraakte hij daarmee meer dan hem lief was in moeilijkheden, zijn uitlatingen werden door zijn publiek zeer op prijs gesteld. Tijdens een onderzoek naar de populariteit van deze Eeklose marktzanger, uitgevoerd bij zestigplussers op de Brugse markt, verklaarde meer dan 80 procent van de ondervraagden, dat ze op zaterdag speciaal naar de markt kwamen om Tamboer bezig te horen.

Eén voorbeeld typeert de populariteit van de man. Omdat de marktkramers hun verkoopcijfers zagen dalen wanneer Tamboer tijdens zijn optreden iedereen rond zich wist te scharen, eisten ze in Brugge van de marktverantwoordelijke dat Tamboer in het vervolg op een andere plaats zijn optreden zou verzorgen. De week daarop werd de marktzanger naar het Simon Stevensplein verwezen, zo'n vijfhonderd meter van de markt gelegen, met als gevolg... dat de marktkramers werkloos waren en dat het voornoemd plein zwart zag van het volk. De week nadien mocht Tamboer weer op de markt zingen.

Ook hij scoorde het best met zijn sensationele liederen over bandietenbendes zoals *De bende Verstuyft*, *De bende Nauwelaerts*, *De bende Mercy* en niet te vergeten *De moorden in Beernem*. Bij dit laatste feit ontpopte Tamboer zich drie jaar lang tot de journalist van het volk.

Zelfs **Victor De Lille**, de gerenommeerde uitgever van het weekblad *'t Getrouwe Maldegem*, was onder de indruk van de manier waarop Lionel Bauwens alias Tamboer zijn publiek kon boeien. Daarom kwam hij met de Eeklose marktzanger tot een unieke overeenkomst. Tamboer moest zoveel mogelijk over de moorden van Beernem zingen terwijl De Lille er zich toe verbond om alle mogelijke informatie dienaangaande aan Tamboer door te spelen.



Waar **Tamboer** zijn sensationele liederen kwam zingen, over bandietenbendes en moorden, was er geen gebrek aan belangstelling.

Die samenwerking werd voor beiden een onverhoopt succes. In drie jaar tijd verkocht Tamboer maar liefst 40.000 (veertigduizend!) liedbladen waarop minstens één lied over de moorden van Beernem stond afgedrukt. Per liedblad betaalde hij aan drukker **Pauwels** in Eeklo drie centiemen, terwijl hij zelf twee frank per blad vroeg. En dat in de jaren twintig van de vorige eeuw!

Van zijn verzamelblad met tien liederen over de moord, met de uitspraak van het gerecht erop vermeld, verkocht hij in Brugge alleen al tweeduizend exemplaren in één voormiddag. Per tientallen werd het liedblad naar de Vlamingen in Canada en Amerika verstuurd. Ook die mensen wilden door de liederen van Tamboer op de hoogte blijven van de feiten.

#### Ook commerciant

Met die geruchtmakende zaak in Beernem ontpopte Tamboer zich dus niet enkel tot journalist maar ook tot *commerciant*. Tijdens de zitting in het assisenhof van Antwerpen, waar de vonnissen in de zaak werden uitgesproken, zat Tamboer tussen de journalisten. Voor de nodige perskaart had uitgever Victor De Lille gezorgd. Dat was nog nooit eerder gebeurd in het wereldje van de marktzingers. Iedereen is het erover eens dat de Eeklose marktzanger een enorm aandeel had in de publieke belangstelling voor de moorden in Beernem.

Als uitsmijter geven we u nog graag Tamboers versie mee van de gerechtelijke uitspraak in deze geruchtmakende zaak:

#### De Uitspraak van het Gerecht

Air: Les Batteliers de la Volga

*Hoerah dat is de vlaamsche kreet  
Beernem met al zijn leed*

*Is nu gered*

*De moordenaars der wreede daad*

*Heeft men voor al hun kwaad*

*Terecht gezet*

#### Refrein:

*Wie zal er nu nog vreezen  
Het is toch klaar bewezen  
Dat zij als wreede barbaren bij nacht  
Hebben Hector van het leven gebracht  
Gedaan met al uw liegen  
't Gerecht willen bedriegen  
Al waart gij nog op de wereld zoo rijk  
De wet is voor alle Belgen gelijk*

*Wij hebben binst het onderzoek  
Gezocht langs kant en hoek  
Naar zin en woord  
Maar zie de ware plichtigheid  
Bleef toch bij u altijd  
Hebt gij geen spijt?*

*Een vreugdekreet in moeders woon  
Die haren braven zoon  
Zag henen gaan  
Al was hun straffe nog zoo klein  
De waarheid moet in schijn  
Toch eerlijk zijn*

*En in de cel van het gevang  
Dien tijd duurt toch zoo lang  
Maar 't is te laat  
Gij hebt vermoord en dat is klaar  
Gij kende geen bezwaar  
Voor de martelaar*

*Een kruis staat in uw hart geplant  
Gevloekt door gansch het land  
Als moordenaars  
En komt gij vroeg of laat daarbij  
Nog in de maatschappij  
Dan denken wij*

*Daarmee die sluit de wreede moord  
Een dank en huldewoord  
Aan de jury  
Die vast besloten in 't gedrang  
En zond de moordenaars  
Naar het gevang*

**Roger Hessel**